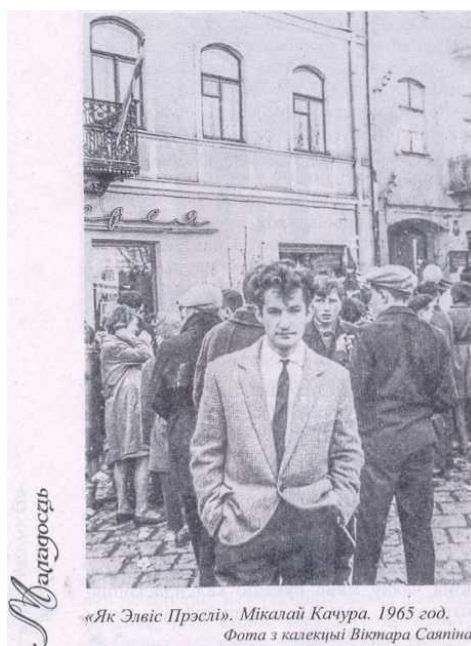

Віктар Саяпін

МОЛАДЗЕВАЯ СУБКУЛЬТУРА ГРОДНА 1960—1970-х

Крыніца друкавання: Саяпін, В. Моладзевая субкультура Гродна 1960—1970-х / Віктар Саяпін ; пераклад з рус.С. Дзянісавай // Маладосць. — 2015. — № 7. — С. 120 – 132.

Трохі аправіўшыся пасля вайны, гродзенская моладзь натуральным чынам пачала праяўляць цікавасць да моды на адзенне, абутак, прычоскі, стыль поведзін. У хлопцаў канца 1950-х — пачатку 1960-х супермоднымі былі «штаны-дудачкі», завужаныя да немагчымасці, якія асобныя моднікі нацягвалі на ногі пры дапамозе мыла. Яны былі настолькі кароткімі, каб відаць былі шкарпэткі — пераважна чырвонага, чорнага або жоўтага колераў. Туфлі былі з моцна звужанымі насамі, называлі іх «вастраносыя». Прычоска павінна была быць абавязкова як у Элвіса Прэслі, а каўнер любой вопраткі — ад сарочкі да паліто — абавязкова прыўзняты. Вось такіх моднікаў тады ў народзе называлі «стылягі», і слова гэта было амаль непрыстойным.

У дзяўчат самай моднай прычоскай лічылася «бабета». У 1959 годзе французскімі кінематаграфістамі быў зняты фільм пад назвай «Бабета ідзе на вайну», галоўную ролю ў ім выканала Брыжыт Бардо. У многіх эпізодах актрыса красавалася сімпатычнай прычоскай, якую потым назвалі ў гонар галоўнай гераіні. У савецкім пракаце фільм з’явіўся ў пачатку 1960-х. А да

сярэдзіны 1960-х у СССР у моду ўвайшлі спадніцы-міні, самыя адважныя савецкія дзяўчаты насілі супер-міні.

*Аднакласніца Тоня з прычоскай «Бабета». 1960-я.
Фота з калекцыі Антаніны Краснаславай.*

Гэты накірунак моды з цяжкасцю прарываўся скрозь славетную «жалезную заслану», як і заходнія музычныя плыні. Тым не менш, другая палова 1950-х і амаль уся першая палова 1960-х прайшлі пад знакам джаза і рок-н-рола. Пад радыёлу і рэдкія тады заходнія грампласцінкі на хатніх вечарынках танцавалі бугі-вугі, чарльстон, твіст, а потым і шэйк.

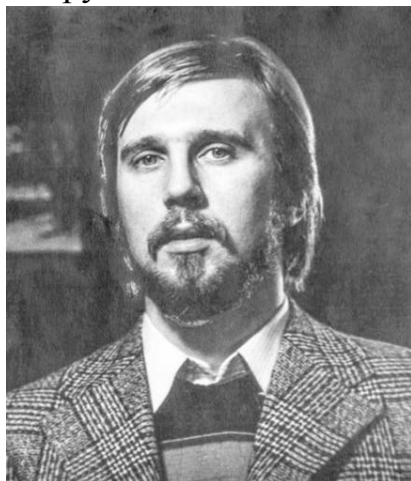
Музычныя ансамблі ў нашым горадзе былі нешматлікімі. Добры эстрадны аркестр іграў для наведвальнікаў рэстарана «Нёман», які тады месціўся на Энгельса, 20 (цяпер Гараднічанская). Пасля студзеня 1962 года рэстаран называўся «Гродна». Да адкрыцця ў 1959 годзе Палаца культуры тэкстыльшчыкаў танцавальныя вечары праходзілі пад жывое музычнае суправаджэнне ў Доме афіцэраў, Клубе чыгуначнікаў на Карла Маркса. Класічны склад эстраднага аркестра канца 1950-х: фартэпіяна, баян або акардэон, кантрабас, ударная ўстаноўка, духавая група. Магла таксама прысутнічаць і смычковая група.

У першай палове 1960-х у моладзевым асяродку адбылася «культурная» рэвалюцыя, якую ў сусветным маштабе зрабіла ліверпульская чацвёрка The Beatles. Яны зрабіліся родапачынальнікамі новай музычнай плыні.

Азы «бітлаўскай» субкультуры я пачаў спасцігаць у 1964-м. Упершыню даведаўся, хто такія «Бітлы» ў студзені таго года. Мой аднакласнік Мікалай Качура неяк раскажаў пра ліверпульскую чацвёрку і даў пачытаць польскі часопіс Przyjaciółka. З фотаздымка на мяне пазірала

чацвёра вясёлых хлопцаў, апранутых у строгія касцюмы і беласнежныя сарочки з гальштукамі. Звярталі на сябе ўвагу нязвычайныя прычоскі. Я даведаўся, што песні The Beatles часам трансліуюць польскае тэлебачанне, магчымасць глядзець якое з’явілася ў гарадзенцаў у тых гады. Веды пра новую музыку пашыраліся, аказалася, што гэты стиль спавядаюць і іншыя папулярныя заходнія гурты: The Rolling Stones, The Animals, The Shadows і іншыя.

Летась споўнілася роўна 50 гадоў з той пары як у Гродна здарылася падзея, што ўскалыхнула моладзь горада. Прайшло першае выступленне першага музычнага біт-гурта. Агульнапрызнаным патрыярхам біт-руху ў горадзе быў Аляксандр Саўчыц, які і стварыў гэты першы ў горадзе музычны калектыў, што выконваў рок. У складзе гурта былі Міхаіл Якімчук, Канстанцін Дрындрожык, Андрэй Анцэвіч, Міхаіл Гуленін і іншыя. Гурт граў у школах, Клубе будаўнікоў на Карла Маркса. Неўзабаве ў калектыў увайшоў Уладзімір Кандрусевіч — вядомы сёння беларускі кампазітар.

Аляксандр Саўчыц. 1974 год. Фота з калекцыі Яўгена Сачко.

Першую самаробную электрагітару Саўчыц змайстраваў разам са сваім стрыечным братам Юрыем, а грыф для яе дапамагаў рабіць яго бацька. Музыкі пачыналі граць у школе, працягвалі ў парку. Там была цяпляца, якая на зіму ператваралася ў танцавальную залу, за якой замацавалася назва «Чорны кот». Потым быў Палац культуры тэкстыльшчыкаў.

На вялікі жаль, да леташняга юбілею музыкант Аляксандр Саўчыц не дажыў — напачатку года ціха і непрыкметна пайшоў ад нас назаўсёды. Па ўспамінах гродзенскіх старажылаў, сям’я Саўчыца ў пачатку 1960-х жыла па вуліцы Тэлеграфнай, за помнікам Элізе Ажэшка. Побач жылі Сашыны аднакласнікі, і моладзь, натуральна, збіралася ў скверы за помнікам. У тых гады гэта быў маленькі ўтульны скверык, абнесены з усіх бакоў металічнай агароджай. У скверы, відавочна, і прыйшла камусьці ў галаву думка назваць

групу «Дзеці Элізы». Потым былі іншыя назвы: «Марсіяне», «Гуроны», «Гарадняне».

Па ўспамінах, адзін час гурт называўся «Айсбергі», кіраваў ім Пеця Кац, а на ўдарніках «грукаў» Уладзімір Кочкін. У 1971-м у гурт уліліся дэмабілізаваныя Грыгор'еў і Казін (сола-гітара). Той самы Кочкін разам з «Сафронам», «Мінькай» і Уладзімірам Кандрусевічам зімою 1965-га гралі ў «Чорным каце», але хутка іх адтуль выправадзілі камсамольскія «аператыўнікі». Да ветэранаў біт-руху несумненна належаць Ушчапоўскі з Валчковічам, якія ў сярэдзіне 1960-х «тусілі» на гарадскім пляжы, а потым перамясціліся на Каложу.

У 1964-м старшакласнікі сярэдняй школы № 10 назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю гродзенскай моладзевай музыкі. З вуснаў Аляксандра Саўчыца пачуць аповед пра гэта не атрымалася па ўжо згаданай прычыне. Яго ўспамін запісала дванаццаць гадоў таму журналіст Ірына Чарнаўка.

Яны, дзевяці-дзесяцікласнікі, назвы свайму ансамблю яшчэ не прыдумалі. Першае іх выступленне ў 1964-м стала скандалам музычнага вечара ў гродзенскай школе № 10. Інструменты і апаратуру цішком пранесли на сцэну актавай залы падчас перапынку ў канцэрце на школьным вечары. Гэта быў фурор! Уявіце: занавес адкрываецца — і некалькі хліпкіх пацаноў як завішчаць рок-н-рол! Настаўнікі на першых радах аслупянелі, апрытомнелі толькі на другой песні, паклікалі камсамольцаў і тыя выкінулі ўсіх на двор разам з інструментамі».

Маджосць

Аркестр рэстарана «Нёман». 1960-я.

Фота з калекцыі Антаніны Краснасловай.

Вакальна-інструментальныя ансамблі (ВІА) — гэта неардынарная з’ява 1960-х. У пачатку свайго існавання яны пераймалі суперпапулярных «Бітлоў», але потым набылі індывідуальнасць. У тых гадах біт-гурт Саўчыца быў бяспройгрышным лідарам у Гродне. Канкурэнцыю ім маглі скласці хіба што ВІА Ігара Пармоніка з Клуба будаўнікоў ды яшчэ гурт «Ліра» з музпедвучылішча. Студэнтам, праўда, даводзілася трымаць свой рэпертуар у «язовых рукавіцах». Выступалі ж яны, у асноўным, на танцавальных вечарах у сваім вучылішчы. І толькі на рэпетыцыях маглі «адарвацца».

*Аляксандр Саўчыц (злева) з сябрамі. Канец 1960-х.
Фота з калекцыі Аляксандра Яршова.*

Успамінае адзін з удзельнікаў гродзенскага біт-руху Валерый Румянцаў: «Калі я вучыўся ў 8-м класе, мы з аднакласнікам Андрэем Круцько зрабілі электрагітару. Я бегаў да Андрэя, мы гадзінамі сядзелі ў яго маленькім пакоі, працавалі стамескамі... І вось нарэшце зрабілі гітару і яе выпрабавалі, але яна не гучала. Тым не менш, мы так ганарыліся гэтай гітарай! Я пачынаў граць у “будоўлі” на Карла Маркса (Клуб будаўнікоў. — В. С.) у гурце з Андрэем Круцько, Юрам “Сомам” і Валікам “Чайнікам”, які потым граў у рэстаране “Беларусь”».

Самадзейныя біт-гурты, як грыбы пасля дажджу, пачалі «прарастаць» у школах, вучылішчах і тэхнікумах. Рэпетыравалі дамарошчаныя музыкі дзе дзевядзецца: у дварах, кватэрах, на гарышчах і г.д. Гітары рабілі з дошак — «рагатыя», трохкутныя і квадратныя.

Біт-гурты насілі самыя розныя назвы, як англамоўныя (The Rhythms, Santo de Grodno), так і рускамоўныя: «Марсиане», «Меридиан», «Ліра», «Кон-Тики». Некаторыя з іх так і засталіся малавядомымі, іншыя ж зрабіліся папулярнымі ў горадзе. У асяродку гродзенскіх музыкантаў існавала такая прымаўка:

Гитаристы ныне в моде
И играют от души.
И хоть «Битлз» сейчас в почете,
Чем же мы не хороши!

Другая палова 1960-х — пачатак 1970-х — час вяршыні папулярнасці магнітафонаў. Пры іх дапамозе запісваліся з пласцінак і шматкроць перапісваліся хіты замежных гуртоў і песні Высоцкага. У кожнага маладога чалавека магнітафон павінен быў быць абавязкова. А яшчэ радыёпрыёмнік, які прымаў на доўгіх хвалях першую праграму польскага радыё. Штогод з пачаткам лета большую частку дня гэты радыёканал трансліраваў звышпапулярную праграму «Лета з радыёпрыёмнікам». Усе нецярпліва чакалі, калі вядучыя пачнуць раскадваць пра найбольш папулярныя заходнія хіты, прадстаўляць штотыднёвы рэйтынг. Але самае галоўнае — кожны дзень можна было не толькі слухаць, але і запісваць на магнітафон любімыя песні! А яшчэ ўсе вельмі чакалі, калі надыдзе каталіцкае Ражаство — польскі тэлевізійны канал абавязкова паказваў якую-небудзь забаўляльную праграму з удзелам вядомых заходніх біт-гуртоў і салістаў. Некаторыя фанаты біт-музыкі нават спрабавалі рабіць фотаздымкі сваіх куміраў з тэлеэкрана.

Паступова захапленне «Бітламі» ў горадзе стала павальным, нягледзячы на тое, што афіцыйна яны і іх музыка былі забаронены як чужыя сацыялістычнаму ладу жыцця. Моладзь пачала капіраваць адзенне, прычоскі, горад ахапіў гітарны бум. З усім гэтым змагаліся і ўлады, і бацькі, і школа, і камсамол. Але, як вядома, забаронены плод заўсёды саладзеішы.

Памятаю, як змайстраваў самастойна пінжак-бітлоўку (без каўняра) і першую электрагітару. Яе мы з аднакласнікам і сябрам дзяцінства Юрыем Побалем зрабілі ў 1966-м. Да сярэдзіны 1960-х гітарная хвароба ў горадзе набыла маштаб эпідэміі. А паколькі праблема пакупкі электрагітар была невырашальнай з-за іх дарагавізны і адсутнасці ў продажы, музыканты-пачаткоўцы пачалі праяўляць цуды вынаходлівасці ў імкненні зрабіць такі інструмент. Майстравалі, выкарыстоўваючы ў якасці гукадымальнікаў пад кожнай струной электрамагнітныя катушкі з тэлефонных трубак (адкуль браліся трубка, чытач, верагодна, здагадваецца). І вось наша гітара была гатовая, трэба было яе выпрабаваць.

Пайшлі мы з Юрам у школу да нашага настаўніка фізікі Іосіфа Рафаілавіча Дзюрбейкі і папрасілі дазволу пазаймацца ў кабінцеце фізікі. Там мы падключылі гітару да ўзмацняльніка перасоўнай вузкаплёначнай кінаўстаноўкі «Украина». З вялізнай акустычнай калонкі паліліся чароўныя гукі! Нашай радасці не было межаў! З гэтай гітарай Юру пасля нават узялі ў

ВІА культпросветвучылішча. А праз год ён ужо быў вядучым гітарыстам ВІА ваеннага лётнага вучылішча, куды паступіў па заканчэнні школы.

З пасляваенных гадоў асноўным месцам прыцягнення моладзі Гродна ў летні час быў гарадскі парк, і ў першую чаргу танцавальная пляцоўка ў ім. Яна знаходзілася паміж цяперашнім тэатрам лялек і рэстаранам «Стары лямус» (тады гэта быў жылы дом. — В. С.). У пачатку 1960-х яе тэрыторыю пашырылі, для чаго з боку парка паставілі дадатковую металічную агароджу, і яна з круглай ператварылася ў прастанутную. На ўтворанай пляцоўцы зрабілі драўлянае машчэнне, утварылі сцэну. Злева ад увахода на тэрыторыі пляцоўкі была ўсталявана прымітыўная прыбіральня з прасвідраванымі ў асфальце адтулінамі, а справа пад навесам, побач са сцяною «лямуса» — буфет.

*Гурт Ігара Пармоніка (злева). За ударнай устаноўкай Аляксандр Яршоў. 1973 год.
Фота з калекцыі Аляксандра Яршова*

Атрымалася новая танцавальная пляцоўка, за якой замацавалася назва «Клетка». Чаму «Клетка»? Пляцоўка была абгароджана металічнай кратападобнай сеткай і нагадвала вялізную клетку, у якой весялілася моладзь. А тыя, каму не хапала ўваходных білетаў, назіралі з парка, як весяляцца «дзеткі ў клетцы». Пасля закрыцця кінатэатра «Летні» імя «Клетка» перайшло да клуба, які ў ім размясціўся, яго знеслі пры апошняй рэканструкцыі парка.

Уваходныя білеты прадаваліся ў касе злева ад танцпляцоўкі, там, дзе цяпер новы адміністрацыйны будынак тэатра лялек. У левай частцы гэтай аднапавярховай прыбудовы да тэатра размяшчалася каса, а справа — памяшканне камсамольскага апэратыўнага атрада. У 1960—1970-я пры абласным камітэце камсамола былі створаны і дзейнічалі «апэратрады» накшталт дабравольных народных дружын дарослых, якія былі прызваны

сачыць за грамадскім парадкам, не дапускаючы яго парушэння камсамольцамі і моладдзю. «Аператрады» прымалі ўдзел не толькі ў падтрыманні парадку на ўсіх мерапрыемствах, але і своеасабліва фарміравалі ў моладзі густ да накірункаў моды.

У другой палове 1960-х — пачатку 1970-х у модзе былі доўгія валасы, штаны клёш, шырокія паясныя рамяні. Штаны некаторых моднікаў дасягалі шырыні 40 см і нават болей, а ўнізе ў клёш яшчэ ўстаўляліся каляровыя кліны і навешваліся ланцужкі. Самі штаны падпаясваліся шырокім рэменем, у асноўным выкарыстоўваліся афіцэрскія партупеі. Сарочка абавязкова павінна была быць рознакаляровай. Уладальнік такога «прыкіду», ды яшчэ пры наяўнасці доўгіх валасоў, абавязкова трапляў у поле зроку камсамольскіх аператыўнікаў. У пакоі побач з касай яму вельмі пераканаўча прапаноўвалася зняць рэмень (здымалі бесцырымонна) і пакінуць танцы. Штаны, канешне, не здымалі, толькі ланцугі, але кліны штаноў маглі парэзаць на шматкі.

Успамінае Валерый Румянцаў: «Калі з’явіліся першыя клёшы, мы з Андрэем Круцько вырашылі пайсці на танцы. Гэта быў 1966 год. А ў яго тады ўжо былі дзве пары шырачэнных штаноў-клёшаў, якія мама Андрэя выкраіла і пашыла сама. Вось такія штаны мне Андрэй і падарыў. А я яшчэ ўставіў у іх аксамітныя кліны чырвонага колеру, прычпіў алюмініевыя ланцужкі. Затым купіў дзве пляскатыя батарэйкі па 17 капеек, вывеў у штаны правады і ў кліны ўставіў лямпачкі. Націснуў кішэні кнопку — лямпачкі запальваюцца!

І вось мы пайшлі з Андрэем на танцы. Прыгажунны — штаны-клёш шырынёй 45 см з ліхтарыкамі, ланцужкамі і аксамітнымі клінамі! Калі мы з’явіліся на танцпляцоўцы ў такім выглядзе, ды яшчэ і “патлатыя”, на нас хуценька звярнулі ўвагу камсамольскія “аператыўнікі”. У іх у парку быў дамок, туды яны нас і правялі. Узялі мяне за мае шыкоўныя клёшы, ірванулі іх і адарвалі да каленяў, а яшчэ разарвалі электрычны ланцуг з лямпачкамі. Дамоў я ішоў з тых танцаў з голымі нагамі...»

Аўтару гэтых радкоў двойчы давялося вельмі «шчыльна» стасункавацца з «аператыўнікамі». Аднаго разу ў Палацы культуры тэкстыльшчыкаў (скончылася «фінгалам» пад вокам), другі раз — летам на танцах у парку. Апануты я быў гэтаксама як мой сябра Румянцаў — у расклёшаныя штаны, але яны былі без кліноў, таму, відаць, па гэтай прычыне я вярнуўся дамоў не з голымі нагамі. Пытанне было ў іншым — мае штаны былі падпаясаны шырокім афіцэрскім рэменем, які я літаральна напярэдадні з вялікай цяжкасцю здабыў. І вось падчас танцаў маладыя людзі з «аператрада» ненавязліва прапанавалі прайсці ў іх дзяжурны пакой. Там

«папрасілі» зняць рэмень. Супраціўленне было бессэнсоўным, таму давялося выканаць «просьбу». Да слёз было шкада таго рэменя — я ж не паспеў у ім фарсануць. Але, як кажуць, не бывае безвыходных сітуацый. Сярод тых, хто прапаноўваў расстацца з рэменем, быў мой аднакласнік. З яго дапамогай праз пару дзён я вярнуў сабе прадмет гонару. Рэмень і дагэтуль у мяне захоўваецца, як рэліквія з таго часу.

Стары ўтульны парк сапраўды быў цэнтральным месцам адпачынку гараджан. Па вечарах, асабліва ў выхадныя дні, прайсціся па галоўных аляях парка можна было толькі добра працуючы локцямі. Атрымліваць асалоду ад цішыні, гуляючы па цяністых аляях, — гэта было справай дзённай. Вечарам выходзіла моладзь, і многія юнакі неслі ў руках пераносныя транзістарныя радыёпрыёмнікі «Селга» або «Спідола» вытворчасці рыжскага радыёзавода з высунутымі антэнамі. З усіх гэтых шматлікіх радыёпрыстасаванняў несліся мелодыі папулярных песень заходніх ВІА.

ВІА «Ліра». 1960-я.

Фота з калекцыі Аляксандра Яршова.

Танцы пад жывую музыку з восені да вясны праводзіліся ў Палацы культуры тэкстыльшчыкаў («Тэкстыльшчыкі»), клубе будаўнікоў («Будоўля»), Доме афіцэраў («Афіцэры») і клубе чыгуначнікаў («Чыгуначнікі»), які знаходзіўся на вуліцы Будзённага побач з чыгуначным вакзалам, там, дзе цяпер будынак пошты. Часам танцы арганізаваліся ў РДК — раённым доме культуры на вуліцы 17 верасня і Клубе камбіната будматэрыялаў («Будматэрыялы») на вуліцы Дзяржынскага. Прычым, у ужонай установы быў свой кантынгент наведвальнікаў.

Палац культуры тэкстыльшчыкаў, у народзе празваны «Тэкстыльшчыкі», быў, можна сказаць, элітным. Там збіралася моладзь

гродзенскага «свету», і манеры «залатой моладзі» былі адпаведнымі. Тут у пачатку 1970-х Генадзем Лятынскім быў створаны дзявочы вакальна-інструментальны ансамбль «Чараўніцы». У ансамблі, акрамя традыцыйных гітар, ударных інструментаў і клавійных, была духавая група — труба, трамбон і саксафон. У 1974 годзе ВІА «Чараўніцы» стаў прафесійным калектывам і быў залічаны ў штат Белдзяржфілармоніі.

Як успамінае ветэран біт-руху Аляксандр Яршоў, у 1963 годзе ва ўзросце 15 гадоў ён прыйшоў у Палац культуры тэкстыльшчыкаў у эстрадны аркестр, якім кіраваў Анатоль Асіпюк. Рэпетыравалі практычна штодзень. Склад аркестра быў даволі вялікі. Амаль усе з музычнай адукацыяй, хоць былі і самавучкі. Міша Лысёнак віртуозна граў на ўдарніках. Яго бацька працаваў майстрам па рамонце музычных інструментаў і, адпаведна, Міша граў на ўсім. Акрамя яго ў складзе былі: Чарапанаў Алік, Максімаў Валодзя, Лятынскі Гена, Нарэйка Анатоль і іншыя.

*Андрэй Круцько і Мікалай Панькоўскі. 1968 год.
Фота з калекцыі Валерыя Румянцава.*

У Клубе будаўнікоў, названым «Будоўля», збіралася публіка прасцей, і норавы там панавалі больш дэмакратычныя. Дом афіцэраў быў прычалам для тых, пра каго казалі «ім за трыццаць». Відавочна, па гэтай прычыне за вельмі саліднай у тыя гады клубнай установай і замацавалася назва «Дом апошніх надзей». А самая неабцяжараная выхаваннем і інтэлектам публіка збіралася ў «Чыгуначніках» і «Будматэрыялах».

Па завяршэнні будаўніцтва ў канцы 1960-х Дома палітычнай асветы абкама партыі па вуліцы Леніна, 32 (цяпер адзін з карпусоў Дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы) вызвалілася памяшканне па вуліцы Дзяржынскага, якое заняў Гарадскі дом культуры (ГДК). У ім таксама пачалі арганізоўваць танцавальныя вечары і ГДК стварыў сур'ёзную канкурэнцыю «Тэкстыльшчыкам».

Практычна ва ўсіх установах культуры працавалі буфеты, дзе прадаваліся піва, віно, часам напоі крапчэй. Гэтыя напоі аказвалі на гарачыя галовы адпаведнае ўздзеянне і вельмі часта ў Клубе будаўнікоў, а часам

нават у элітных «Тэкстыльшчыках» завязваліся бойкі. Былі ў горадзе яшчэ два «ачагі культуры», дзе бойкі былі звычайнай з’явай. Гэта Раённы дом Культуры і Клуб камбіната будматэрыялаў.

У вышэйшых навучальных установах і тэхнікумах горада па суботах таксама былі танцы, але трапіць на іх маглі толькі «свае». З завяршэннем будаўніцтва ў 1964-м новага корпуса педінстытута, на другім паверсе якога размясціўся вялікі актавы зал, культурнае жыццё не толькі студэнтаў, але і ўсіх гараджан перайшло на новы ўзровень. Па-першае, новы зал, а следам за ім і адкрыты ў 1968-м зал Дома палітычнай асветы, стаў самым умяшчальным у горадзе, і ўсе выступленні гастралюючых музычных калектываў перанеслі туды. Па-другое, у інстытуце быў створаны эстрадны аркестр, які складаўся толькі са студэнтаў і выкладчыкаў. Салістамі аркестра былі Леанід Гофмеклер, Аляксей Петрыкевіч, а таксама чароўная Валянціна Вяліччанка — зорка студэнцкай эстрады. На музычных інструментах гралі гітарысты Юрый Луняшын, Мікалай Раманаў, Рыгор Карпіцкі, саксафаніст Анатоль Лукашэня і іншыя. Кіраваў аркестрам Мікалай Семянцоў. Папулярнасць выканаўцаў была вялізнай не толькі ў сценах інстытута, але і ў горадзе.

У тагачасным сяльгасінстытуце, цяпер аграрным універсітэце, танцавальныя вечары праходзілі пад суправаджэннем студэнцкага вакальна-інструментальнага ансамбля, дзе салістам блістаў Аляксандр Малібошка.

Надрэнны музычны калектыў быў у культпрасветвучылішчы (цяпер каледж мастацтваў), што месціўся ў двухпавярховым будынку на Дзяржынскага, 28 насупраць цяперашняга ўніверсама «Гродненский». У гарадскім доме культуры танцы суправаджаліся цудоўным выкананнем песень салістам мясцовага ВІА Аляксандрам Качаішвілі.

Не адставала і моладзь прадпрыемстваў. Цікавыя і самабытныя ВІА існавалі на камбінаце будматэрыялаў, заводзе «Радыёпрыбор». Варта адзначыць, што сваю бліскучую музычную кар’еру сусветна вядомы гітарыст Віктар Дзідзюля пачынаў у радыёпрыбораўскім ВІА «Алыя зоры».

Успамінае Аляксандр Яршоў: «У тых гадах сярод ВІА існавала канкурэнцыя. Мы хавалі свой рэпертуар, імкнуліся яго не паказваць, але самі праглі адно да аднаго на рэпетыцыі трапляць. Я памятаю такі выпадак, калі мы ў Клубе будаўнікоў на сцэне рэпетыравалі. Раптам дзверы адчыняюцца і заходзяць удзельнікі з канкурэнтнага гурта паслухаць наш рэпертуар. Выгнаць іх не было прычыны, адмовіць ім груба таксама было нельга, а паказваць свой рэпертуар мы не хацелі. Тады Ігар Пармонік кажа: “Ну, мужыкі, давай!” І наш клавішнік Гена зайграў “Постой паровоз, не стучите

колеса”. Мы сыгралі адну такую песню, потым яшчэ адну. Яны зразумелі, у чым справа, усталі і пайшлі, а мы працягвалі рэпетыцыю ўжо як трэба.

*«Бітнікі» Андрэй Круцько і Валерыі Румянцаў. 1965 год.
Фота з калекцыі Валерыя Румянцава*

Іграць і пець хацелася не толькі дзеля ўласнага задавальнення, але, у першую чаргу, для людзей, і вось мы ўладкаваліся іграць на танцах у Клубе будаўнікоў. Тады ў нас з’явілася магчымасць рэпетыраваць на сцэне, а галоўнае — іграць “на людзях”. Праўда, трэба было сачыць за рэпертуарам, бо ці мала хто мог з’явіцца на вечары танцаў. Рэпертуар вызначаў Ігар Пармонік, ён пісаў партыі, рабіў аранжыроўку, падбіраў песні так, каб “і ваўкі былі сытыя, і авечкі цэлыя”.

Трэба сказаць, што час той быў складаным, але і цікавым. Займаючыся музыкай на электраінструментах, трэба было мець самае малое — гэтыя інструменты. А дзе іх браць? У краме “Мелодыя” і ўнівермагу ў продажы была пара электрагітар. Звычайная гітара з провадам, пад струнамі гукадымальнік у выглядзе маленькай белай скрыначкі, а кошт — 140 рублёў. Больш, чым можна было зарабіць за месяц.

А мы ў той час ужо глядзелі па тэлебачанні Польшчы заходнія біт-гурты, бачылі гітары — пляскатыя, рагатыя, розныя. Нам хацелася такія самыя, і мы пачалі рабіць іх. Сваімі рукамі рабілі ўсё, куплялі толькі крапёж для струн. Карпусы — наколькі хапала фантазіі, колер — па гусце, з кантамі і без, рагатыя, трохкутныя, квадратныя і іншых недарэчных форм. Дамагаліся нядрэннага гучання. У горадзе пачалі з’яўляцца майстры гэтай справы, хоць мала хто сябе тады не спрабаваў. Добрыя інструменты рабілі Купцоў Слава і Яршоў Валодзя. Купіць інструменты рэдка каму ўдавалася. Група Сашы Саўчыца аднойчы набыла ўдарную ўстаноўку — на той час гэта была проста казка.

Маладосць ёсць маладосць, а моладзь ёсць моладзь. Заўсёды хацелася нечага асаблівага, “востранькага”. Можаче сабе ўявіць: спёка, лета, гарадскі пляж, мітусня купальня. Нехта плешчацца ў вадзе, нехта гуляе ў валејбол, нехта загарае, выратавальнікі ў мегафон папярэдзваюць купальнікаў. Нехта, канешне, гуляе ў карты. І раптам аднекуль на поўную моц гукавых калонак разносіцца Hippy Hippy Shake з рэпертуару The Beatles. Усе пазіраюць наверх. На самай верхняй тэрасе пляжа каля драўлянага дамка выратавальнікаў у адных плаўках, але з гальштукамі і гітарамі — Саша Саўчыц з сябрамі. У такім пляжным выглядзе яны выканалі дзве ці тры песні. Затым згарнулі правады і дынамікі, усё пагрузілі ў машыну і зніклі так хутка, як з’явіліся. Гэта стварыла на пляжы эфект разарванай бомбы. Падрабязнасці гэтага “канцэрта” шмат дзён абмяркоўвалі на гродзенскім Брадвей (вуліца Савецкая), самым тусовачным месцы ў горадзе...»

Асаблівае месца ў моладзевай культуры горада займалі ВІА, што гралі ў рэстаранах. У такіх калектывах выступалі таленавітыя хлопцы. Напачатку 1970-х вакальна-інструментальныя ансамблі рэстаранаў «Беларусь» і «Беласток» атрымалі права на прафесійную дзейнасць і пачалі выступаць як калектывы гастрольна-канцэртнага аддзялення Белдзяржфілармоніі. У рэстаране «Беларусь», які адкрыўся ў канцы 1960-х на вуліцы Горкага, безумоўным лідарам ВІА быў Віктар Маркаў. Спявак і музыкант, кар’ера якога пачыналася ў Гродне, стаў потым вядомым расійскім музычным прадзюсарам (у прыватнасці, прадзюсарам сваёй жонкі, вядомай спявачкі Таццяны Маркавай), кіраўніком гурта «Альфа».

ВІА «Алыя зоры» завода «Радыёпрыбор». Канец 1970-х.

Фота з калекцыі Галіны Валуіскавай.

Маладосць

Па ўспамінах Валерыя Руманцава, Віктар Маркаў пачынаў у сярэдзіне 1960-х у аркестры рэстарана «Гродна» на Энгельса, 20 і быў вядомы як лепшы саксафаніст горада. Потым, з адкрыццём рэстарана «Беларусь», перайшоў туды. З ім разам ігралі Аляксандр і Барыс Хоціны, Міхаіл Падалінскі, Сяргей Падгайчанка, Анатоль Вараб'ёў. Часам там іграў і Аляксандр Саўчыц.

Працягвае Аляксандр Яршоў: «Ніводзін з гэтых хлопцаў, акрамя Віктара Маркава, не атрымаў ніякага прасоўвання ў музыцы. Але калі б нехта ўзяў іх пад сваё крыло і развіў у іх музычныя здольнасці, яны сталі б зоркамі. Анатоль Вараб'ёў — музыкант-віртуоз, талент! Але і ён не пайшоў далёка, застаўся на ўзроўні вясельна-рэстараннага выканаўцы. У рэстаране «Беларусь» у першай палове 1970-х іграў таксама саксафаніст Анатоль Пуха. Ён граў разам з Маркавым, абодва тэнары. Адзін час Пуха нават быў кіраўніком ансамбля ў «Беларусі». А Саша Пятроўскі выдатна граў на баяне — выключны быў музыкант!»

Музыканты рэстарана «Беларусь» з гасцямі горада. Стаіць злева Віктар Маркаў, справа — Анатоль Вараб'ёў. 1970-я. Фота з калекцыі Сяргея Падгайчанкі.

Пасля адкрыцця ў Гродне рэстарана «Беласток» на вуліцы Савецкай, створаны там вакальна-інструментальны ансамбль таксама ўзяла пад сваю апеку Белдзяржфілармонія. У першым складзе музыкантаў іграў Сяргей Падгайчанка, які перайшоў з «Беларусі». Разам з ім выдатна выконваў песні з рэпертуару The Beatles Ігар Шаляпенка. Кажуць, выступаў і Саша Саўчыц, які на той час жыў у Мінску. Папулярная песня Сяргея Падгайчанкі падчас яго працы ў «Беластоку» была «Пора, пора, порадуемся на сваём веку...» Але аснову яго рэпертуару складалі песні легендарных «Бітлоў». Любіў ён таксама выконваць і Сціві Уандэра.

Сяргея Падгайчанку, майго аднакласніка, звалі не іначай як «Граф». Гэта быў адзін з пачынальнікаў біт-руху ў нашым горадзе. Да сярэдзіны

1960-х ён з аднадумцамі стварыў ВІА бітлоўскага тыпу. Назвалі яго «Мерыдыян». Спачатку гралі на звычайных гітарах, потым — на саматужных «рагатых», а ў 1969-м набылі спецыяльныя. З легалізацыяй бітлоўскай музыкі хлопцаў пачалі запрашаць нават на камсамольска-моладзевыя мерапрыемствы.

Тады ж, на злome 1960—1970-х у Гродне пачалі з'яўляцца «хіпі». Моладзь тады выступала супраць сацыяльнай і класавай розніцы, расавай дыскрымінацыі і вайны. Найбольш яркая гэтыя ідэі праявіліся ў асяродку «хіпі» — прадстаўнікоў моладзевай субкультуры, створанай інтэлігенцыяй і сярэднім класам. Пратэст супраць несправядлівасцей выказваўся пасіўным супрацівам грамадству — своеасаблівым адыходам ад рэальнасці і адмовай ад дабротаў цывілізацыі.

Хіпі імкнуліся выбудаваць новую сістэму чалавечых стасункаў, лічачы, што шлях да лепшага — любоў. Самы знакаміты лозунг хіпі — «займайцеся каханнем, а не вайной». Хіпі прапаведавалі беднасць і асуджалі «грамадства спажыўцоў». Сваім выглядам яны падкрэслівалі адпрэчванне афіцыйных нормаў культуры. Іх вопратка была неахайнай. Паркалёвая торба за плячыма, доўгія валасы — сімвал свабоды, рваныя джынсы, бісерныя бранзалеты.

Як згадвае Міхаіл Гуленін, моладзь часта збіраліся ў лесапарку Пышкі на эстрадзе, дзе можна было падключыць апаратуру, паіграць і паспяваць. Але аднойчы там з'явіліся «аператрадаўцы» і ўсіх падстрыглі. Пасля такога вырашана было правесці акцыю пратэсту. Да рашэння далучыліся хіпі Вільнюса, Таліна, Рыгі. І вось у жніўні 1971-га па цэнтральных вуліцах Гродна прайшла дэманстрацыя хіпі. Чаму ў Гродне?

Гродзенскі Abbey Road. Пачатак 1970-х.

Фота з калекцыі Міхаіла Гуленіна.

Успамінае Міхаіл Гуленін: «Гродзенскім хіпі няпроста было з-за фінансавых праблем паехаць у адзін з прыбалтыйскіх гарадоў, а ў хіпі тых гарадоў з фінансамі на той час было прасцей: некаторыя музыканты гралі ў прафесійных калектывах. Прыехалі прыбалты да нас, усю падрыхтоўчую працу мы правялі вельмі хутка, зрабілі плакаты і ўсё астатняе. На плакатах напісалі: “Рукі прэч ад нашых валасоў!”, The Beatles forever!, All you need is love і інш. Сябры сабраліся ў маім двары (на Сацыялістычнай), там у нас былі высокія старыя вароты і можна было зачыніцца. Плакаты хавалі ў мяне ў дрымотні — мы ж дровамі ацяпляліся, брыкетам. Адтуль усё ўзялі і пайшлі ўніз па Сацыялістычнай у бок Савецкай. Па дарозе да нас далучыліся і блатныя, і п’яніцы. Сабралася не менш трох соцень чалавек, пачаліся бойкі і іншыя эксцэсы. Так дайшлі мы да Савецкай плошчы. Але як толькі на яе ступілі, плошчу адразу перакрылі аўтобусамі. У скверы са старым фантанам мы пачалі тлумачыць, дзеля чаго сабраліся, а нас — сарціраваць і ў машыны “пакаваць”. Палова маіх сяброў была з блізкіх да горада Путрышак і Верцялішак, дык іх вывезлі за горад і адпусцілі — пехатой, маўляў, трохі прайдзіце, мазгі праветрыце. Нам вельмі тады дапамог генерал Судзілоўскі — яго сын Слава прымаў удзел у гэтым шэсці. Калі б не ён, мы б дакладна ў псіхіятрычнай бальніцы апынуліся...

А цяпер пра пеўня, якога вадзілі на ланцужку. Яго гаспадаром быў хлопец з Таліна, Віру яго звалі. Бацька Віру хадзіў у мора і прывёз баявога пеўня. Ён быў невялічкі, са шпорамі, я такога ніколі не бачыў. Спачатку падумаў, што яго пафарбавалі, аказалася — такі колер. Тады ў нас такіх пеўняў можна было хіба ў запарку пабачыць. Здымае Віру каўпачок з галавы пеўня і есці яму дае. А вадзічку для яго, як памятаю, ён з сабой вазіў. Певень той простую ваду не піў, любіў з лімончыкам!

У той час насілі клёшы, Віру паставіць пеўня на зямлю, а той — раз — і пад тых клёшы! Такія тады былі клёшы, што певень свабодна хаваўся. Віру вадзіў яго на ланцужку, гэта нам было асабліва дзіўна. Мінакі шарахаліся. Шкадавалі, што фотаапаратаў з сабой няма! Эстонца з пеўнем таксама забралі. Мы з ім пасля ў Вільнюсе сустрэліся, калі я там жыў — яго потым адпусцілі. Дарэчы, адзін з прыбалтаў — удзельнік гродзенскай дэманстрацыі хіпі — пасля стаў міністрам культуры сваёй краіны.

Некаторыя з нас мелі потым праблемы. Мне давалося з’ехаць. Далі не 24 гадзіны, а сказалі: “4 гадзіны — і каб цябе тут не было”. Спачатку паехаў у Маскву да бацькі, потым год жыў у Вільнюсе, затым паехаў у Караганду паступаць у металургічны інстытут. Мой дзядзька там выкладаў, але яму сказалі: “Выбірай — або праца, або пляменнік”. Некаторыя трапілі ў псіхіятрычную бальніцу, потым захварэлі. Праз нейкі час усё сціхла,

памянялася, і калі я вярнуўся дадому, то ўжо мяне не прыцяснялі, можна было працаваць».

Савецкія праваахоўныя органы строга стаялі на стражы сацыялістычнай законнасці і, канешне, перапынялі ўсе спробы парушэння грамадскага парадку. А чутка пра дэманстрацыю хіпі ў Гродне хутка разышлася за межы нашага горада...

Пераклад з рускай Святланы Дзянісавай